

Možnosti nahradenia väzby v trestnom konaní

Resources of replacement detention in criminal proceedings

Rastislav Urbáni

Kľúčové slová

nahradenie väzby, záruka záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby, písomný sľub obvineného, dohľad probačného a mediačného úradníka.

Key words:

bond, guarantee civil associations or trusted person, written promise accused supervision probation and mediation officer, cash guarantee probation and mediation officer, cash guarantee.

Úvod

Pri zvýšenom úsilí bojovať proti rastúcej kriminalite sa zrejme pozabudlo na práva obvineného v trestnom konaní, ktoré mu prináležia a ich dodržiavanie je v záujme nielen konkrétneho dotknutého jednotlivca, ale predovšetkým celej spoločnosti. Jedným zo základných cieľov trestného konania je potrestať páchatelov, ktorí porušili záväzné pravidlá fungovania celej spoločnosti¹. Každý, proti komu sa vedie trestné konanie si zaslúži, aby sa o jeho ďalšom osude (a to nielen v trestnom konaní) rozhodovalo objektívne, spravodlivo a boli dodržané jeho základné ľudské práva a slobody. Ako samozrejme nám pripadá potrestanie páchatelov trestných činov, ktorí porušujú alebo ohrozujú záujmy chránené Trestným zákonom, taká samozrejma by nám mala pripadať aj ochrana obvineného v trestnom konaní nielen našim právnym poriadkom, ale aj dokumentmi medzinárodnej povahy. Uvedené platí o to viac pri takom významnom inštitúte, akým je väzba². Vzhľadom k stúpajúcej kriminalite na území Slovenskej republiky vzrastá význam inštitútu zaistenia osôb a vecí, pretože práve s ich pomocou je možné dosiahnuť prítomnosť páchatelov trestných činov pred orgánmi činnými v trestnom konaní (ďalej len OČTK), a tým zabezpečiť realizáciu účelu trestného konania, ktorým je preukázať vinu páchatela a postihnúť ho primeraným trestom. Zaistenie prítomnosti týchto osôb vo väčšej a menšej miere zasahuje do občianskych práv a slobôd, predovšetkým do práva na osobnú slobodu. Osobná sloboda je u nás garantovaná predovšetkým článkom 17 Ústavy Slovenskej republiky, Listinou základných práv a slobôd i medzinárodnými zmluvami, medzi ktorými možno v prvom rade spomenúť Európsky dohovor o ochrane základných práv a slobôd, ale tiež Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach³. Keďže realizáciou inštitútu zaistenia osôb dochádza k obmedzeniu tak významného práva, akým právo na osobnú slobodu je, považujeme za veľmi dôležité spomenúť ako sú zákonne upravené možnosti obmedzenia osobnej slobody. Článok 78 ods. 3 až 4 spolu s článkom 136 ods. 3 Ústavy sú potom *lex specialis* k článku 17. Uvedené odseky totiž upravujú špeciálnu problematiku obmedzenia osobnej slobody poslancov Národnej rady SR, sudcov Ústavného súdu SR, Generálneho prokurátora SR a sudcov všeobecných súdov⁴.

1. Účel väzby

Väzba je vo všeobecnosti najdiskutovanejší inštitút celého trestného konania. Ide o trestnoprosesný inštitút, ktorým sa najintenzívnejšie zasahuje do jedného zo základných občianskych práv a slobôd osoby. Spoločnosť totiž zbavuje slobody občana, o ktorom bude možné povedať s istotou až v budúcnosti, či sa trestného činu skutočne dopustil. Ústava Slovenskej republiky uvádza, že osobu možno vziať do väzby iba z dôvodov stanovených v zákone, na základe čoho následne Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.) v § 71 taxatívne a pozitívnym spôsobom vymenováva jednotlivé dôvody väzby. Väzba je pritom fakultatívna, čo znamená, že obvinený môže a nemusí byť vzatý do väzby, a to aj za podmienok, že sú reálne dané sku-

¹ Kratochvíl V. Väzba v trestním řízení z pohledu Listiny práv a slobod a Evropské úmluvy o lidských právech / V. Kratochvíl // Kriminallistika. – 1993. – Č. 2. – S. 144.

² Trestný poriadok. Stručný komentár / Š. Minárik a kol. – Bratislava : Iura Edition, 2006. – S. 272–273.

³ Příbělský P. Zadržení jako jedna z foriem obmedzenia osobnej slobody / P. Příbělský // Justičná revue. – 2002. – Č. 2. – S. 156.

⁴ Tamtiež.

točnosti, ktoré predpokladá na zdôvodnenie príslušného záveru⁵. Väzba je najzávažnejší zásah do osobnej slobody obvineného, ktorý je prípustný podľa čl. 17 Ústavy. Podstatou väzby je nevyhnutné pozbavenie osobnej slobody obvineného zvyčajne v ústave na výkon trestu odňatia slobody v rámci obmedzení podľa (§ 84), a obmedzenie ďalších práv a slobôd, ktorých výkon nie je zlučiteľný s výkonom väzby, ktoré umožňuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu uskutočnenie a skončenie trestného konania. Väzba nie je trestom, ale je výlučne len procesným opatrením, ktorého účelom je dočasne zaistiť osobu obvinenú z trestného činu pre potreby prebiehajúceho trestného konania obmedzením jej osobnej slobody. Pri možnosti nahradenia väzby zárukou, sľubom alebo dohľadom v zmysle § 80 a nasl. Trestného poriadku v platnom znení. Pri väzbe prichádza do úvahy možnosť jej nahradenia zárukou záujmového združenia občanov, dôveryhodnou osobou, dohľadom probačného či mediačného úradníka alebo písomným sľubom obvineného, prípadne peňažnou zárukou, tzv. kauciou. V prvých dvoch prípadoch je vhodné, aby práve obhajca prejavil iniciatívu a skontaktoval sa zo združeniami, resp. s dôveryhodnými osobami, ktoré by mohli priaznivo pôsobiť na obvineného a ponúknuť zaňho záruku. Vo väčšine prípadov ide o neochotu spolupracovať, a je preto dôležité, aby spomínané subjekty boli dôkladne informované o podstate obvinenia, podmienkach na prijatie záruky a ostatných okolnostiach prípadu. Záruka by mala predstavovať dostatočnú istotu, že obvinený sa na vyzvanie dostaví k súdu, prokurátorovi, vyšetrovateľovi alebo policajnému orgánu, že vždy vopred oznámi vzdialenie sa z miesta svojho pobytu, dodrží prípadné obmedzenia a povinnosti, ktoré mu súd uložil a že bude mať dostatočný pozitívny vplyv na jeho správanie. Z pohľadu obvineného sa však za najjednoduchší spôsob nahradenia väzby považuje písomný sľub obvineného. Jeho úspešnosť je často v dôsledku nedostatočnej dôveryhodnosti osoby obvineného pomerne malá. Písomný sľub obvineného v zmysle § 80 ods. 1 písm. b Trestného poriadku v platnom znení nemusí byť samostatným písomným podaním, stačí, keď je napríklad v písomnej sťažnosti proti uzneseniu o väzbe. Pokiaľ písomnú sťažnosť so sľubom nenapísal sám obvinený, musí ju vlastnoručne podpísať. Účelom je zabezpečiť osobu obvineného pre trestné konanie a výkon trestu (§ 71 ods.1 písm. a). Jej účelom je tiež zabrániť obvinenému, aby maril a sťažoval uskutočnenie dôkazov (§ 71 ods. 1 písm. b), prípadne chrániť spoločnosť pred dokonaním trestného činu alebo pred jeho opakovaním či pokračovaním (§ 71 ods. 1 písm. c), a tiež je aj zabezpečením osoby obvineného pre trestné konanie a výkon trestu po tom, čo bol prepustený v tej istej veci z väzby (§ 71 ods. 2). Všetky zákonné prostriedky umožňujúce nahradenie väzby je nevyhnutné vnímať ako protihodnotu za ponechanie na slobode (prepustenie na slobodu), t. j. sú svojou podstatou "výmenou za väzbu". Úlohou týchto alternatívnych inštitútov, vyžadujúcich od obvineného, prípadne inej osoby (napr. pri kaucii a prevzatí záruky za ďalšie správanie obvineného) určité aktívne konanie, resp. zdržanie sa presne konkretizovaného konania, je v podstate suplovať účel väzby, t. j. zabezpečiť zákonom požadované "správanie sa" obvineného, u ktorého je daný niektorý z väzobných dôvodov podľa § 71 TP, a to aj bez potreby obmedzenia jeho osobnej slobody takým radikálnym procesným opatrením, akým je väzba. (uznesenie Krajského súdu v Žiline zo 17.02.2010, sp. zn. 2Tos12/2010) Podľa právnej úpravy obsiahnutej v Ústave Slovenskej republiky (ďalej len "Ústava") nikoho nemožno pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Trestný poriadok, ktorým sa vykonávajú články 17 a 18 Ústavy⁶, chráni občianske práva obvineného, ale aj iných osôb zúčastnených na trestnom konaní. Procesne určuje podmienky pre zásahy do ich práv a slobôd predovšetkým lehotami na rozhodnutie o väzbe a na jej trvanie. Ďalej ustanovuje aj spôsob ako a za akých podmienok môžu orgány činné v trestnom konaní a súd zasahovať do takýchto slobôd, a že takýto zásah sa môže vykonať iba v nevyhnutnom prípade. Z hľadiska rozhodnutia o väzbe považujem úvodom za potrebné uviesť, že podľa nového Trestného poriadku sa za takéto rozhodnutie považuje rozhodnutie o:

- 1) vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby;
- 2) žiadosti o prepustenie z väzby;
- 3) ďalšom trvaní väzby;
- 4) zmene dôvodov väzby;
- 5) návrhu na predĺženie lehoty väzby;
- 6) rozhodnutie prokurátora o prepustení obvineného z väzby.

V súvislosti s rozhodovaním o väzbe možno uviesť, že väzba predstavuje najzávažnejší zásah do osobnej slobody obvineného. Preto pri rozhodovaní o väzbe rovnako ako o ostatných zabezpečovacích opat-

⁵ Maďar M. Možnosti nahradenia väzby podľa vnútroštátnej a medzinárodnej právnej úpravy / M. Maďar // Bulletin slovenskej advokácie. – 2007.

⁶ Magvašiová A. Niektoré problémy pri obmedzovaní osobnej slobody z hľadiska trestného práva procesného / A. Magvašiová, J. Čentéš // Justičná revue. – 2001. – Č. 5.

reniach všeobecne, je potrebné dbať na zásadu primeranosti a zdržanlivosti, t. j. aby boli použité len také opatrenia, ktorými sa najefektívnejšie dosiahne účel trestného konania a zároveň nebudú neprimerane zasahovať do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej sú uplatňované, v medziach daných povahou príslušného obmedzenia. Táto skutočnosť je nesporne zdôraznená aj tým, že zásada zdržanlivosti je upravená medzi základnými zásadami trestného konania. Súčasne možno poukázať na závažnosť inštitútu väzby v závislosti aj od zníženia veku trestnej zodpovednosti mladistvých, a to na 14 rokov. V tejto súvislosti možno pripomenúť, že mladistvý obvinený smie byť vzatý do väzby iba vtedy, ak nemožno účel väzby dosiahnuť inak. Žiada sa zdôrazniť, že väzba nie je trestom, ale je výlučne len procesným opatrením, ktorého účelom je zabezpečiť osobu obvinenú z trestného činu pre potreby prebiehajúceho trestného konania obmedzením jej osobnej slobody. Ak je daný dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c), môže súd alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie ponechať obvineného na slobode alebo prepustiť ho na slobodu, ak záujmové združenie občanov alebo dôveryhodná osoba ponúkne prevzatie záruky za ďalšie spávanie obvineného a za to, že obvinený sa na vyzvanie dostaví k policajtovi, prokurátorovi alebo na súd a že vždy vopred oznámi policajtovi, prokurátorovi alebo súdu vzdialenie sa z miesta pobytu, a súd alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie považuje záruku vzhľadom na osobu obvineného a na povahu prejednávaneho prípadu za dostatočnú a prijme ju. Pri splnení zákonom stanovených podmienok možno inštitút väzby nahradiť alternatívne zárukou, sľubom alebo dohľadom, pričom na rozdiel od inštitútu peňažnej záruky (§ 81) ide v tomto prípade o opatrenie nemajetkovej povahy. Do úvahy však neprichádza jeho použitie v prípade splnenia podmienok na uvalenie kolúznej väzby (§ 71 ods. 1 písm. b). Ustanovuje povinnosť súdu a v prípravnom konaní sudcu pre prípravné konanie oboznámiť toho, kto ponúka prevzatie záruky so skutočnosťami, ktoré je potrebné poznať ešte pred prevzatím záruky za obvineného stíhaného pre obzvlášť závažný zločin s výnimkou, ak záruku odôvodňujú výnimočné okolnosti, ktoré viedli k aplikácii tohto ustanovenia. Právny poriadok Slovenskej republiky pozná ako samostatný inštitút žiadosť o prepustenie na slobodu, ktorou sa obvinený môže domáhať prepustenia na slobodu argumentujúc neexistenciou väzobných dôvodov, a súčasne popri tomto inštitúte existujú v Trestnom poriadku prostriedky, ktorými možno väzbu nahradiť. Medzi uvedené prostriedky patrí aj peňažná záruka (§ 81TP), dohľad probačného a mediačného úradníka nad obvineným (§ 80 ods. 1 písm. c), písomný sľub obvineného a záruka záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnej osoby. V týchto prípadoch obvinený vôbec nemusí spochybňovať existenciu dôvodov väzby, ale tvrdí, že účel jeho väzby je možné dosiahnuť aj miernejšími prostriedkami, napr. zárukou záujmového združenia občanov alebo dôveryhodnou osobou, písomným sľubom, dohľadom probačného a mediačného úradníka alebo peňažnou zárukou. (nález Ústavného súdu SR 29.01.2009, sp. zn. I.ÚS 364/2008. Ponuka na prevzatie záruky dôveryhodnou osobou je prejavom spolupráce takejto osoby so súdom v trestnom konaní v záujme pôsobenia na obvineného, aby sa zdržal konania, ktoré by viedlo k jeho vzatiu do väzby. Z výnimočnosti postavenia obhajcu v trestnom konaní vyplýva, že obhajca nemôže byť zároveň dôveryhodnou osobou v zmysle ust. § 80 ods. 1 písm. a) TP v tej trestnej veci, v ktorej je činný, a pri tom obvinenom, ktorého zastupuje. Táto skutočnosť vyplýva zo stretu záujmov náležitej obhajoby obvineného s podmienkami poskytovania záruky za ďalšie správanie obvineného. (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28.03.2007, sp. zn. 3Tošs 5/2007). Pokiaľ súd neoboznámil toho, kto ponúkol záruku na ďalšie správanie obvineného ako náhradu väzby, s podstatou a so skutočnosťami, ktoré odôvodňujú väzbu, nemožno záruku prijať, pretože nie sú splnené formálne podmienky. Z doterajšej judikatúry k druhej vete čl. 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vyplýva, že prepustenie na základe záruky je len možnosťou, a nie oprávnením osoby pozbavenej osobnej slobody. Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby. Uplatňuje sa nielen v prípade takzvanej útekovvej väzby, ako by tomu nasvedčovala formulácia účelu tejto záruky (zabezpečenie prítomnosti na pojednávaní), ale je možné ňou nahradiť aj väzbu realizovanú na základe iných dôvodov. V rozpore s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd by bolo, ak by vnútroštátne právo vylučovalo v prípade niektorých činov vôbec možnosť záruky. Pokiaľ ide o výklad samotného pojmu "záruka" v zmysle čl. 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, z doterajšej judikatúry treba vyvodiť, že má autonómny obsah, ktorý je nezávislý od terminológie používanej vo vnútroštátnom práve. Zárukou treba rozumieť akýkoľvek prostriedok prípustný podľa vnútroštátneho práva, ktorý je zároveň spôsobilý zabezpečiť účasť obvineného na pojednávaní. Hoci Trestný poriadok možnosť nahradenia väzby v prípade kolúznej väzby vylučuje, ustanovenie druhej vety čl. 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd to umožňuje. Je preto povinnosťou všeobecných súdov pri rozhodovaní o alternatívnej žiadosti obvineného namiesto ustanovenia § 73 ods. 1 a 3 TP (teraz § 80 ods. 1 TP) aplikovať druhú vetu čl. 5 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, keďže toto ustanovenie zabezpečuje väčší rozsah základného práva. (nález Ústavného súdu SR z 8.10.2004, sp. zn. I ÚS 100/2004).

2. Druhy väzby

Predpokladom vzatia osoby do väzby je, že táto osoba má procesné postavenie obvineného, t. j. bolo voči nej vydané uznesenie o vznesení obvinenia. V zmysle § 71 ods. 1 TP možno vziať obvineného do väzby len v prípade, ak zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a existuje dôvodné podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený. Zároveň musí existovať dôvodná obava, ktorá bude vyplývať z konkrétnych skutočností alebo z konania obvineného, že:

- a) ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť ihneď zistiť, ak nemá stále bydlisko alebo ak mu hrozí vysoký trest;
- b) bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie;
- c) bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil.

Na základe vyššie uvedených väzobných dôvodov dochádza v trestno-právnej teórii ku deleniu väzby na väzbu útekovú (písm. a) kolúznú (písm. b) a preventívnu (písm. c). Dôvody väzby sú dané len za podmienky, že trestné stíhanie (obvinenie) osoby je dôvodné. Dôvodnosť trestného stíhania je povinný skúmať sudca pre prípravné konanie, a to vždy, ak sa rozhoduje o vzatí osoby do väzby. Rozhodnutie o vzatí do väzby musí byť dôsledne a náležite odôvodnené s prihliadnutím na všetky okolnosti svedčiace v prospech alebo neprospech obmedzenia slobody obvineného. K jednotlivým dôvodom väzby možno uviesť, že v prípade právnej úpravy tzv. útekovvej väzby, bola táto doplnená o "hrozbu vysokým trestom". Nový Trestný poriadok neupravuje bližšie, čo sa rozumie pod týmto pojmom. Poznávam, že v čase, keď v našom Trestnom poriadku bola "hrozba vysokým trestom" dôvodom väzby, komentár k Trestnému poriadku v podstate uvádzal, že "najmä pri trestných činoch, za ktoré hrozí trest smrti a trest odňatia slobody nad päť rokov, pretrvávajú v podstate inštitúcia obligatórnej väzby a vysoký trest už sám osebe sa pokladá za dôvod väzby. Správne a v súlade s dôvodovou správou treba považovať vysoký trest za dôvod väzby v prípade, keď je záver o obave z úteku podložený konkrétnymi skutočnosťami z hodnotenia osoby obvineného a povahy trestného činu". Pri posudzovaní tejto okolnosti sa, podľa ustálenej judikatúry, považoval vysoký trest za dôvod väzby len za predpokladu zistenia niektorej ďalšej konkrétnej skutočnosti, týkajúcej sa najmä osoby páchatela alebo okolností prípadu, ktoré v súvislosti s predpokladanou citeľnou sankciou obavu z úteku odôvodňujú (§ 71 ods. 1 písm. a) nového Trestného poriadku, R 1/93 Zb. rozh. tr.)⁷. Za podstatné považujem zdôrazniť, že pri posudzovaní tohto dôvodu väzby musí byť zistené, že obvinený je nielen trestne stíhaný pre trestný čin, za ktorý zákon dovoľuje uložiť vysoký trest (spravidla s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej päť rokov), ale že obvinenému uloženie tohto trestu aj hrozí. Trestný poriadok upravuje tiež inštitút tzv. opätovnej väzby, vzatie obvineného opätovne do väzby v tej istej veci potom, ako bol prepustený, prichádza do úvahy, ak je naplnený niektorý z dôvodov taxatívne vymedzených v § 71 ods. 2 TP. Na opätovné vzatie obvineného do väzby už nepostačuje len dôvodná obava z úteku, skrývania sa, pôsobenia na svedkov, ale je nevyhnutné preukázať, že k týmto skutočnostiam reálne prišlo. Z doterajšej praxe vyplynula požiadavka na rozšírenie väzobných dôvodov pri opätovnej väzbe o dôvody uvedené v § 71 ods. 2 písm. d) a e) TP (Kolektív autorov, 2014, s. 146). V zmysle týchto dôvodov môže byť do väzby opätovne vzatý obvinený po prepustení z väzby preto, že nastúpil do výkonu trestu odňatia slobody a existujú konkrétne skutočnosti, ktoré odôvodňujú niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 TP, a ďalej vtedy, ak bol obvinený pre ďalší úmyselný trestný čin, ktorý mal byť spáchaný po prepustení z väzby.

3. Niektoré možnosti nahradenie väzby

Poznávam, že aj v prípade, ak bude daný dôvod väzby, bude mať sudca pre prípravné konanie k dispozícii viaceré možnosti ponechania obvineného na slobode alebo prepustenia z väzby na slobodu, a to záruku, sľub, dohľad alebo peňažnú záruku. Základnou zmenou v porovnaní so súčasnou právnou úpravou je, že v prípade týchto možností sa pripúšťa ich akceptovanie sudcom pre prípravné konanie, resp. súdom aj v prípade obzvlášť závažného zločinu, ak to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu (§ 80 ods. 1 písm. c), § 81 ods. 1 nového Trestného poriadku)⁸. Výnimočné okolnosti prípadu sa posudzujú z hľadiska pomerov páchatela a určitých okolností prípadu. Pomeri páchatela treba rozumieť okolnosti týkajúce sa osoby páchatela, jeho osobných

⁷ Trestný poriadok – Komentár, Obzor / A. Růžek a kol. – Bratislava, 1977. – S. 188.

⁸ Schweizer L. Právna úprava väzby v trestnom konaní navrhovaná v rámci rekodifikácie Trestného poriadku / L. Schweizer // Justičná revue. – 2005. – č. 1. – S. 18.

a rodinných pomerov, ktoré nesúvisia so spáchaným trestným činom a existujú v čase rozhodnutia. V osobe páchatela sa venuje pozornosť najmä celému jeho predchádzajúcemu životu (vek, recidíva, postoj k spáchanému trestnému činu a pod.). Taktiež dôležitou okolnosťou pri posudzovaní označeného znaku môže byť to, že sa páchatelka dopustila obzvlášť závažného trestného činu v afekte úzkosti a strachu vyvolanom dlhodobou partnerskou disharmóniou a chronickou konfliktnou situáciou, a ktorá v podstate znížila jej schopnosť ovládať jej konanie (primerane pozri R 111/99). Obdobne aj odôvodnenie (R 41/1994, str. 89). V trestno-procesnej teórii sa inštitút väzby vníma ako najzávažnejší zásah do osobnej slobody. Väzbu môžeme považovať za opodstatnenú len v nevyhnutných prípadoch, pretože poznáme aj rôzne miernejšie opatrenia, ktorými je možné väzbu nahradiť. Tieto opatrenia by mali byť dostatočne efektívne, pričom pozitívnu stránku nachádzame aj v ich individuálnom prístupe vo vzťahu k obvinenému a k činu, z ktorého bol obvinený. K nahradeniu väzby môže pritom dôjsť aj zložením peňažnej záruky, so súhlasom obvineného, aj inou osobou. Ak sa návrhu na prijatie peňažnej záruky nevyhovie a zamietnutá je aj sťažnosť proti tomuto uzneseniu, možno ho podať aj opakovane. Nie je totiž ničím neobvyklým, že súd po objasnení niektorých okolností prípadu schváli peňažnú záruku, ktorú predtým zamietol. V prípadoch, keď je žiadosť obvineného o prepustenie z väzby na slobodu (§ 79 ods. 3 TP v platnom znení) spojená s ponúknutím peňažnej záruky (§ 81 TP v platnom znení), treba spolu s rozhodovaním o prijatí alebo neprijatí peňažnej záruky rozhodnúť aj o žiadosti obvineného o prepustenie z väzby na slobodu, pokiaľ je prijatie peňažnej záruky prípustné. Uvedené možnosti nahradenia väzby zárukou alebo sľubom však prichádzajú do úvahy len v prípade, že je daný niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c) Trestnom poriadku v platnom znení.

Písomný sľub obvineného

Ďalším prostriedkom nahradenia väzby podľa ustanovenia § 80 ods. 1 písm. b) TP sa rozumie písomný sľub obvineného. Písomný sľub predstavuje prostriedok psychického pôsobenia a opatrenia nemajetkovej povahy. Obsahuje ponuku obvineného, že bude viesť riadny život a že povinnosti a obmedzenia, ktoré mu súd uloží. Výmenou za túto "poslušnosť" obvineného je jeho ponechanie na slobode, resp. prepustenie na slobodu, i napriek tomu, že daný dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c). Záruka písomného sľubu obvineného musí mať písomnú formu a môže ju poskytnúť výlučne osoba obvineného. Základná podmienka pre korektnosť písomného sľubu je vlastnoručný podpis obvineného, pretože je vylúčené, aby sľub podpísala iná osoba, ako je napríklad rodinný príslušník alebo obhajca obvineného. Ako aj nahradenie väzby zárukou záujmového združenia alebo dôveryhodnej osoby, tak aj písomný sľub obvineného môžeme považovať za náhradu fakultatívneho charakteru, pretože je na rozhodnutí súdu, či považuje túto formu zaistenia za dostatočnú vzhľadom na obvineného a tiež na povahu daného prípadu. Pri rozhodovaní o ponuke písomného sľubu obvineného sú pre súd dôležité okolnosti týkajúce sa obvineného. Medzi najvýznamnejšie okolnosti môžeme zaradiť napr. spôsob doterajšieho života obvineného, vzťahy na pracovisku (samozrejme ak je obvinený zamestnaný), rodinné vzťahy. Je to preto, lebo spravidla prichádza k prijatiu ponuky písomného sľubu u obvineného, ktorý má dobrú povest', má stále bydlisko, rodinu, o ktorú sa stará, atď. Samotné rozhodnutie o prijatí či neprijatí ponuky sľubu má povahu rozhodnutia o väzbe. Rozhodnutie sa vykonáva formou uznesenia, proti ktorému je prípustná sťažnosť bez odkladného účinku. Odkladný účinok má iba sťažnosť prokurátora proti rozhodnutiu o prepustení obvineného z väzby. V prípade, že obvinený poruší písomný sľub, bude orgán rozhodujúci o väzbe posudzovať, či ide o závažné, resp. ospravedlniteľné porušenie, a teda či je potrebné vzatie obvineného do väzby.

Dohľad probačného a mediáčného úradníka

Probačie môžeme charakterizovať ako vykonávanie dohľadu a kontroly nad obvineným, ďalej ako individuálnu pomoc, ktorá sa poskytuje páchatelovi a zároveň vedie obvineného k riadnemu usporiadanému životu. Význam pojmu probácie nachádzame v latinskom "probare", čo v preklade znamená skúmať, overovať. Mediáciou rozumieme mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi obvineným a poškodeným, ktoré sa vykonáva len na základe súhlasu obvineného a poškodeného, pričom ak je obvinený mladistvý, je potrebný súhlas jeho zákonného zástupcu. Probační a mediálni úradníci vykonávajú svoju činnosť ako štátni zamestnanci, ich služobným úradom je súd. Výkon probácie a mediácie v trestnom konaní upravuje zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediálnych úradníkoch. Úlohou probačných a mediálnych úradníkov je okrem iného aj napomáhať tomu, aby mohla byť väzba nahradená iným vhodným opatrením. Za týmto účelom probačný a mediálny úradník získava podklady, ktoré sa týkajú rodinného, sociálneho či pracovného prostredia obvineného, vykonáva dohľad nad jeho správaním v priebehu skúšobnej doby a tiež rôzne iné úkony v trestnom konaní. Medzi práva mediáčného a probačného úradníka môžeme zahrnúť oprávnenie získavať informácie o osobe obvineného aj poškodeného, ktoré významne napomáhajú súdu a prokurátorovi rozhodovať v prejednávanej veci. Ďalej majú právo oslovovať štátne orgány, právnické a fyzické osoby so žiadosťou o poskytnutie potrebných údajov. Títo

sú povinní bez odkladu vyhovieť žiadosti o súčinnosť probačným a mediačným úradníkom. Základnou povinnosťou, ktorú musia probační a mediační úradníci dodržiavať, je rešpektovanie a chránenie základných ľudských práv a slobôd a dôstojnosti človeka. Okrem iného sú povinní sa pri svojej činnosti riadiť pokynmi sudcu v prípravnom konaní, prokurátora a predsedu senátu. Nahradiť väzbu dohľadom probačného a mediačného úradníka možno v prípade, ak vzhľadom na osobu obvineného a povahu prejednávaneho prípadu, možno účel väzby dosiahnuť aj takýmto dohľadom. Obvinený je samozrejme povinný plniť všetky podmienky dohľadu, ako aj ďalšie povinnosti a obmedzenia vyplývajúce z rozhodnutia súdu. Ak nastane situácia, že obvinený bol počas trvania dohľadu vzatý do väzby v inej veci, dohľad probačného a mediačného úradníka sa prerušuje.

Peňažná záruka

Ustanovenie § 81 TP upravuje peňažnú záruku ako jednu z foriem nahradenia väzby ide o prostriedok umožňujúci nahradenie väzby zložením peňažnej záruky, kaucie ak ju orgán oprávnený rozhodnúť o väzbe prijme. Pod pojmom "zloženie kaucie" môžeme rozumieť zloženie peňažnej záruky v pokladnici súdu buď v hotovosti alebo na účet súdu. Výška peňažnej záruky nie je zákonom ustanovená, rozhoduje o nej súd a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie. Samotné rozhodovanie o nahradení väzby peňažnou zárukou môžeme rozdeliť na dve fázy. V prvej fáze príslušný orgán rozhodne o prípustnosti kaucie, pričom by mal prihliadnuť na závažnosť trestného činu, jeho povahu a následok, ďalej na majetkové pomery obvineného alebo osoby, ktorá za obvineného ponúkla peňažnú záruku. V druhej fáze súd alebo sudca pre prípravné konanie vydá na základe zloženia kaucie ustanoveným spôsobom uznesenie, ktorým rozhodne či sa obvinený ponechá na slobode alebo prepustí z väzby na slobodu. Peňažnú záruku môže zložiť obvinený, ale aj iná osoba, ak s tým obvinený vyjadrí súhlas. Osoba predtým ako zloží kauciu, musí byť oboznámená so skutočnosťami a s podstatou obvinenia a taktiež musí byť informovaná o dôvodoch, pre ktoré môže kaucia pripadnúť štátu. Ustanovenie § 81 ods. 3 TP upravuje situácie podľa ktorých je reálne možné, aby peňažná záruka pripadla štátu. Ide o taxatívne ustanovené konania, ktoré vo všeobecnosti predstavujú dôvody mariace účel kaucie. Tieto dôvody napĺňajú svoju podstatu, ak:

- a) obvinený ujde, bude sa skrývať alebo neoboznámi súd, policajta alebo prokurátora o zmene pobytu a tak neumožní doručenie predvolania;
- b) obvinený bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností, ktoré sú významné pre trestné konanie;
- c) obvinený sa zámerne nedostaví na predvolanie na úkon trestného konania kde je nevyhnutná jeho prítomnosť;
- d) obvinený sa snaží o pokračovanie alebo dokonanie trestnej činnosti;
- e) obvinený poruší akúkoľvek povinnosť alebo obmedzenie, ktoré mu uložil príslušný orgán;
- f) osoba obvineného sa vyhýba trestu odňatia slobody alebo uloženému trestu.

Ak príslušný orgán rozhodne, že peňažná záruka pripadá štátu, ktorá tak formou uznesenia proti, ktorému je prípustná sťažnosť. Táto sťažnosť má odkladný účinok. Ak sa zmenia dôvody, podľa ktorých bolo prijaté rozhodnutie o peňažnej záruke, môže byť na návrh prokurátora, obvineného, osoby, ktorá za obvineného kauciu zložila alebo aj bez návrhu peňažná záruka zrušená. O zrušení kaucie rozhoduje súd v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie. Právomoc ústavného súdu konať a rozhodovať podľa čl. 127 ods. 1 ústavy je podmienená princípom subsidiarity, v zmysle ktorého nastupuje ochrana ústavnosti poskytovaná ústavným súdom až vtedy, ak túto nemôže zabezpečiť iný orgán súdnej moci. Sťažovateľ sa teda môže uchádzať o ochranu svojich základných práv a slobôd podaním ústavnej sťažnosti až po vyčerpaní riadnych, prípadne mimoriadnych opravných prostriedkov, či iných právnych prostriedkov účinne zákonom poskytovaných pokiaľ je sťažovateľ na ich použitie oprávnený podľa osobitných právnych predpisov.

Rozhodovacia prax Európskeho súdu pre ľudské práva

Európsky súd pre ľudské práva je medzinárodným súdnym orgánom so sídlom v Štrasburgu, ktorý má oprávnenie rozhodovať o sťažnostiach vo veciach porušenia práv a slobôd zaručených Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 (ďalej len "Dohovor"). Pokiaľ ide o jeho vplyv na rozhodovacia prax v Slovenskej republike, je potrebné vychádzať z článku 46 Dohovoru, ktorý pojednáva vo všeobecnosti o záväznosti a vykonateľnosti rozsudkov tohto medzinárodného súdneho orgánu⁹. Mimo otázky vykonateľnosti týchto rozsudkov majú rozhodnutia vydané Európskym súdom pre ľudské práva svoj významný vplyv aj na rozhodovacia prax slovenských súdov. Právne zásady a princípy v nich publikované dotvárajú výklad jednotlivých článkov Dohovoru a zmluvné strany si majú pri rozhodovaní v súdnych sporoch počínať tak, aby rozhodovali v

⁹ Leflerová L. Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe / L. Leflerová // Justičná revue. – 2014. – č. 6–7. – S. 847.

súlade s ustanoveniami Dohovoru. Vo vzťahu k inštitútom väzby a nahradenia väzby možno za najvýznamnejšie považovať ustanovenia článku 5 ods. 1 písm. c) a ods. 3 Dohovoru, v zmysle ktorých sa zaručuje každému právo na slobodu a osobnú bezpečnosť, ktorého sa človek nemôže vzdať¹⁰. Pričom je následne taxatívne vymedzených šesť okolností, za ktorých možno fyzickú osobu obmedziť na osobnej slobode, t. j. výnimiek z tohto práva. Ide o také závažné zásahy, že si vyžadujú "presné stanovenie dôvodov, na základe ktorých môže byť osoba pozbavená osobnej slobody a osobitné procesnoprávne podmienky, za splnenia ktorých môže byť realizovaný jeden (alebo viaceré) z dôvodov pozbavenia osobnej slobody"¹¹. Článok Dohovoru nepokrýva menej závažné formy obmedzenia osobnej slobody, čo je zjavné z konštatácie vo viacerých sťažnostiach, ktoré Európsky súd pre ľudské práva vyhlásil za neprijateľné. Práve porušenie článku 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru, ktoré predstavuje obmedzenie práva na slobodu a osobnú bezpečnosť z dôvodu trestného práva, konštatoval Európsky súd pre ľudské práva vo viacerých svojich rozsudkoch vo vzťahu k otázkam nahradenia väzby. Je potrebné uviesť, že súd vo svojich záveroch vychádza nielen z Dohovoru, ale aj z ďalších dokumentov, medzi ktoré možno zaradiť Odporúčanie Výboru ministrov R(2006)13 členským štátom o používaní vyšetrovacej väzby, podmienkach za ktorých sa uskutočňuje a poskytovaní záruk voči zneužitiu. Tento dokument možno považovať za kľúčový, nakoľko Rada Európy v mnohých článkoch zdôrazňuje cieľ využívať alternatívne možnosti nahradenia väzby v čo najväčšej miere. Nepochybne hlavným smerom a snahou súčasnosti je (na jednej strane) znížiť počet obvinených, ktorí sú braní do väzby, najmä pokiaľ ide o obvinenia z menej závažných trestných činov, a (na strane druhej) znížiť dobu zotrvania obvinených vo väzbe. Za alternatívne možnosti nahradenia väzby v zmysle odseku 2 bod 1 tohto odporúčania možno považovať uloženie povinnosti:

- dostaviť sa v daný čas pred orgán činný v trestnom konaní alebo súd;
- zdržať sa vybraných činností a aktivít, aj keď sú spojené s výkonom pracovnej činnosti;
- strpieť dohľad napríklad probačným a mediačným úradníkom;
- strpieť elektronické monitorovanie osoby;
- zdržiavať sa vo vybraných časoch na konkrétnej adrese;
- neopustiť konkrétnu adresu alebo miesto bez povolenia;
- zákaz styku s určitými osobami bez povolenia;
- úschovu dokladu totožnosti alebo pasu napr. u orgánu činnom v trestnom konaní alebo súdu;
- zložiť finančné alebo iné bezpečnostné záruky, že obvinený sa nedopustí konania, ktoré by zmarilo priebeh trestného konania.

Možno skonštatovať, že všetky uvedené opatrenia korešpondujú so znením možností nahradenia väzby a primeranými povinnosťami a obmedzeniami, ktoré má konajúci súd v Slovenskej republike k dispozícii pri rozhodovaní o väzbe v zmysle zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len "Trestný poriadok").

4. Väzba ako prostriedok ultima ratio

Hlbší význam rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Rokhlina v. Rusko č. 54071/00, zo dňa 12.10.2005, a Ilijkov v. Bulharsko č. 33977/96, zo dňa 26.07.2001, spočíva vo vyslovení charakteru inštitútu väzby, ktorý má byť vnímaný ako prostriedok ultima ratio. Nariadenie väzby je výnimočným opatrením, predstavuje odchýlku od práva človeka na slobodu, ktoré je prípustné len v taxatívne a zákonom striktné vymedzených prípadoch. Práve z tohto dôvodu Európsky súd pre ľudské práva konštatoval porušenie článku 5 ods. 3 Dohovoru v jednom z najvýznamnejších prípadov Caballero v. Spojené kráľovstvo (č. 32819/96 zo dňa 08.02.2000). V prejednávanom prípade vnútroštátna právna úprava Spojeného kráľovstva nepripúšťala možnosť prepustenia obvineného na kauciu, pokiaľ sa viedlo trestné stíhanie pre "najzávažnejšie" trestné činy, medzi ktoré možno zaradiť aj recidívu trestného činu vraždy alebo znásilnenia. Z rozhodnutia je zjavné, že konajúci súdny orgán nesmie pri rozhodovaní o väzbe možnosť jej nahradenia zamietnuť automaticky v prípade konkrétne vymedzených trestných činov. Inými slovami, je nepochybne v rozpore s cieľmi a výkladom Dohovoru, ak by vnútroštátne právo umožňovalo automatické vylúčenie možností nahradenia väzby v prípade niektorých trestných činov. Argumentácia medzinárodného súdneho orgánu sa opiera o myšlienku, že sudca, ako predstaviteľ zložky súdnej moci a zároveň predstaviteľ kontroly moci výkonnej, musí mať právomoc nariadiť prepustenie obvineného na slobodu. V opačnom prípade by došlo k

¹⁰ Gomien D. Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach / D. Gomien. – Bratislava : Academia Istropolitana, 1999. – S. 16–18.

¹¹ Svák J. Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. 1. Zväzok / J. Svák. – Bratislava : Eurokódex, 2011. – S. 458.

vylúčeniu kontroly väzby zo strany súdu. Práve naopak, nariadenie väzby by malo byť prostriedkom využívaným len v absolútne nevyhnutných prípadoch; tak sa Európsky súd pre ľudské práva vyslovil napríklad v rozhodnutí vo veci Ananyev a ostatní v. Rusko č. 42525/07, 60800/08 zo dňa 10.01.2012. Článok 5 ods. 1 písm. c) Dohovoru treba vnímať vo vzájomnej súvislosti s článkom 5 ods. 3 Dohovoru. Pri uvažovaní o väzbe treba vychádzať a vyrovnať sa okrem iného najmä s jednou zo základných zásad trestného konania – prezumpciou (predpokladom) neviny. Táto zásada je zakotvená v čl. 40 ods. 2 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd (ďalej len "Ústava"), v čl. 14 ods. 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ďalej len "Medzinárodný pakt") a v § 2 TP. Hoci medzinárodný pakt, ktorý je tiež prameňom nášho právneho poriadku dostala prostredníctvom vyhlášky Ministerstva zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. a na základe § 2 Listiny, má prednosť pred Trestným zákonom a Trestným poriadkom. Predpokladom neznamená istotu, presvedčenie. Je to nižšia forma poznania skutočnosti v porovnaní s istotou, presvedčením. To znamená, že orgány pôsobiace v prípravnom konaní, a teda v niektorých prípadoch aj súd, v zásade nie sú presvedčené ani o vine, ale ani o nevine stíhanej osoby a vo svojom uvažovaní sa pohybujú (oscilujú) medzi týmito dvoma krajnosťami. Opačný postup by znamenal predpojatosť. Zo zákonom stanoveného predpokladu neviny vyplýva, že procesné postavenie, resp. situáciu treba riešiť v zásade v prospech podozrivej osoby, pokiaľ zistené skutočnosti nesvedčia o jej novej vine. Tieto skutočnosti musia mať náležitú váhu (dôkaznú silu) a musia sa konkrétne preukázať. Za uvedeného predpokladu potom možno situáciu riešiť procesne v neprospech podozrivej osoby (vznesenie, resp. oznámenie obvinenia, vzatie do väzby), vykonanie domovej prehliadky a pod., ako aj ďalšie vedenie trestného konania). Z uvedeného vyplýva, že pri väzbe sa v prvom rade treba zaoberať otázkou dôvodnosti obvinenia, resp. vážnosti podozrenia, že osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie, spáchala skutok, ktorý napĺňa zákonné znaky príslušného trestného činu. V § 68 TP sa ustanovuje, že rozhodnutie o väzbe sa musí odôvodniť aj skutkovými okolnosťami prípadu. Pri vážnych pochybnostiach o dôvodnosti trestného stíhania je predčasné uvažovať alebo zaoberať sa existenciou možných dôvodov jej trestného stíhania. Danosť dôvodov väzby je priamo úmerná, resp. závisí od dôvodnosti trestného stíhania. Opačný postup nie je možný. To znamená, že dôvody väzby môžu existovať len pri dôvodnosti trestného stíhania nemusia byť dané dôvody väzby. Nie je však možné, aby pri neodôvodnenom trestnom stíhaní existovali dôvody väzby. V dôvodoch uznesení niektorých súdov sa uvádza, že sa preukázala trestná činnosť obvineného, resp., že z vykonaných dôkazov vyplýva, že obvinený sa dopustil stíhaných trestných činov. O preukázaní trestnej činnosti možno hovoriť len pri odsudzujúcom rozsudku (§ 125 TP). Pri rozhodovaní o väzbe možno hovoriť len o dostatočnom preukázaní podozrenia, že obvinený spáchal skutok napĺňajúci znaky príslušného činu. Aj keď o vine a treste obvineného na hlavnom pojednávaní nebude rozhodovať len sudca, ktorý rozhodoval o jeho väzbe v prípravnom konaní, uvedené nesprávne odôvodňovanie môže obvinený chápať ako prejudikáciu jeho viny súdom. Obvinení totiž v mnohých prípadoch nepovažujú súd za kolektív, ktorý sa skladá z jednotlivých samostatných, nestranných a nezávislých sudcov, ale ho chápu ako jeden vnútorne pevne spojený celok, a to aj v otázkach rozhodovania. Vo viacerých prípadoch súdy vyjadrovali skutočnosti opodstatňujúce dôvody väzby negatívne (nie je záruka, že by obvinený nepokračoval v trestnej činnosti, nie je vylúčené, že by obvinený nepokračoval v páchaní majetkovej trestnej činnosti, ani jeden z obvinených neposkytuje dostatočné záruky, že na slobode nebude konať spôsobom predpokladaným v § 67 písm. a) TP). Súd ako orgán rozhodujúci o osobnej slobode obvineného je garantom ľudských práv a slobôd z čoho mu vyplýva aj povinnosť umožniť obvinenému plnú realizáciu jeho ústavných a zákonných práv, vrátane práva na obhajobu. Z tejto pozície musí súd pristupovať aj k voľbe spôsobu konania o väzbe. Preto nemôže rozhodnúť o žiadosti obvineného o prepustenie z väzby na verejnom zasadnutí v prípade, ak sa síce v žiadosti opakujú predchádzajúce dôvody uvádzané v skorších žiadostiach o prepustenie z väzby na slobodu, ale nová žiadosť obsahuje ďalšiu argumentáciu, ktorá nebola uplatnená v predchádzajúcich žiadostiach a ide o také nové skutočnosti, na ktoré treba obvineného vypočuť¹². Súd ako orgán rozhodujúci o väzbe je garantom ľudských práv a slobôd a z toho postavenia mu vyplýva povinnosť umožniť obvinenému realizáciu jeho ústavne priznaných práv, vrátane práva na obhajobu v plnom rozsahu. Nemožno mať pochybnosti o tom, že pri rozhodovaní súdu o zákonnosti obmedzenia osobnej slobody verejné zasadnutie je tým procesným postupom súdu, v ktorom sa umožní obvinenému realizácia práva na spravodlivý proces¹³.

Záver

Inštitúty možnosti nahradenia väzby v trestnom konaní skrýva pozitívnu ale aj negatívnu stránku väzby. Názory laickej a odbornej verejnosti na ne sú často rozporuplné a nejednotné. Široké ponímanie vyplýva hlavne z podmienok, miery a rozsahu jeho použitia. Nepochybné zostáva však, že pre naplnenie účelu možnosti nahra-

¹² Zo súdnej praxe ZSP 3/2014 uznes. 3T 42/2007.

¹³ Tamtiež. – S. 130.

denia väzby je vzatie, resp. ponechanie obvineného vo väzbe v niektorých nevyhnutných prípadoch. Negatívny jav väzby vidím v skutočnosti, že vzatie obvineného do väzby je spôsobilé privodiť mu značnú ujmu, a to nielen z hľadiska zásahu do jeho práv a slobôd, ale aj vo vzťahu k jeho psychike. Netreba zabúdať, že osoba, ktorá bola vzatá do väzby je de iure nevinná, avšak aj napriek tomu je vystavená všetkým negatívnym aspektom väzby, cez sociálnu, rodinnú a spoločenskú izoláciu až po značné zníženie životného štandardu. Pri nahradení väzby sa taktiež nedá i pri najväčšej snahe nedá zamedziť nezákonným postupom a rozhodnutiam, ktoré už neraz viedli, že osoba držaná vo väzbe bola neskôr prepustená z dôvodu oslobodenia spod obžaloby, zastavenia trestného stíhania a pod. V týchto prípadoch osoba prepustená môže požadovať od štátu náhradu škody, ktorá jej bola spôsobená nezákonným rozhodnutím o väzbe, čas, ktorý strávila nezákonne držaná vo väzbe jej už nikto nenahradí. Napriek uvedenému treba zdôrazniť, že voči záujmom jednotlivca stoja aj záujmy spoločnosti ako takej, ktorú svojim konaním môže obvinený ohroziť alebo inak poškodiť. Aby mohol byť naplnený účel trestného konania je za istých skutkových okolností nevyhnutné vziať obvineného do väzby, nakoľko existuje dôvodná obava, že by sa vyhýbal trestnému stíhaniu alebo trestu, maril objasňovanie skutočností dôležitých pre trestné stíhanie alebo by pokračoval v trestnej činnosti. Uvedené treba posudzovať vždy *ad hoc*, pričom treba prihliadnúť aj na osobu obvineného, jeho osobné pomery. Na záver by som chcel konštatovať, že súčasná právna úprava inštitútu nahradenia väzby je vyhovujúca, ale je nevyhnutné, aby sa prípadne do budúcnosti vyvíjala a reagovala na nové podnety a nedostatky vyplývajúce predovšetkým z praxe. Verím, že príslušné orgány budú rozhodovať o nahradení väzby v prípade, ak sú dané dôvody väzby. Ponuka na prevzatie záruky záujmovým združením občanov alebo dôveryhodnou osobou je spoluprácou týchto subjektov so súdom.(samosudcom, senátom, sudcom pre prípravné konanie) v záujme pôsobenia na obvineného, aby sa zdržal konania, ktoré by viedlo k jeho vzatiu do väzby.

Zhrnutie

Pri väzbe prichádza do úvahy možnosť jej nahradenia zárukou záujmového združenia občanov, dôveryhodnou osobou, dohľadom probačného či mediačného úradníka alebo písomným sľubom obvineného, prípadne peňažnou zárukou, tzv. kauciou. V prvých dvoch prípadoch je vhodné, aby práve obhajca prejavil iniciatívu a skontaktoval sa so združeniami, resp. s dôveryhodnými osobami, ktoré by mohli priaznivo pôsobiť na obvineného a ponúknuť zaňho záruku. Vo väčšine prípadov ide o neochotu spolupracovať, a je preto dôležité, aby spomínané subjekty boli dôkladne informované o podstate obvinenia, podmienkach na prijatie záruky a ostatných okolnostiach prípadu. Záruka by mala predstavovať dostatočnú istotu, že obvinený sa na vyzvanie dostaví k súdu, prokurátorovi, vyšetrovateľovi alebo policajnému orgánu, že vždy vopred oznámi vzdialenie sa z miesta svojho pobytu, dodrží prípadné obmedzenia a povinnosti, ktoré mu súd uloží a že bude mať dostatočný pozitívny vplyv na jeho správanie. Z pohľadu obvineného sa však za najjednoduchší spôsob nahradenia väzby považuje písomný sľub obvineného. Jeho úspešnosť je často v dôsledku nedostatočnej dôveryhodnosti osoby obvineného pomerne malá.

Summary

In binding comes the opportunity of its replacement guarantee civil associations, trustworthy person, supervised probation and mediation officer or written promises of the accused or the financial security called bail. In the first two cases, it is desirable that the legal defense counsel took the initiative and contacted the associations of, respectively. A reasonable person that could favorably affect the accused offer a guarantee for him. In most cases, a failure to cooperate, and it is therefore important that the said subjects were thoroughly informed about the nature of the allegations, the conditions for the adoption of guarantees and other circumstances of the case. The guarantee should constitute sufficient certainty that the accused was at the invitation come to court, prosecutor, investigator or police authority that always give advance notice of distancing from the place of residence, comply with any restrictions and obligations relating to the court imposed and that it will have sufficient positive affect its behavior. From the perspective of the accused, however, the easiest way for the replacement of ties consider written promise accused. Its success is often due to the lack of credibility of the person accused is relatively small.

Zoznam použitej literatúry:

1. Kratochvíl V. Vězba v trestním řízení z pohledu Listiny práv a slobod a Evropské úmluvy o lidských právech / V. Kratochvíl // Kriminológia. – 1993. – Č. 2. – S. 144.
2. Trestný poriadok. Stručný komentár / Š. Minárik a kol. – Bratislava : Iura Edition, 2006. – 300 s.
3. Trestný Poriadok. Veľký komentár / J. Čentéš a kol. – Žilina : Eurokódex, 2014. – 260 s.
4. Prikryl O. Trestná zodpovednosť mladistvých v rámci návrhu nového Trestného zákona / O. Prikryl // Justičná revue. – 2005. – Č. 5. – S. 607.
5. Trestný poriadok – Komentár, Obzor / A. Růžek a kol. – Bratislava, 1977. – 200 s.
6. Magvašiová A. Niektoré problémy pri obmedzovaní osobnej slobody z hľadiska trestného práva procesného / A. Magvašiová, J. Čentéš // Justičná revue. – 2001. – č. 5.
7. Schweizer L. Právna úprava väzby v trestnom konaní navrhovaná v rámci rekonštrukcie Trestného poriadku / L. Schweizer // Justičná revue. – 2005. – Č. 1. – S. 8–21.
8. Leflerová L. Nahradenie väzby z hľadiska ústavnoprávnej praxe / L. Leflerová // Justičná revue. – 2014. – Č. 6–7. – S. 847–857.
9. Svák J. Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. 1. Zväzok / J. Svák. – Bratislava : Eurokódex, 2011. – 500 s.
10. Pirošíková M. Právo obvineného nazerať do spisu v súvislosti s rozhodovaním o väzbe v prípravnom konaní / M. Pirošíkova // Justičná revue. – 2007. – Č. 3. – S. 359–360.
11. Príbelský P. Zadržanie ako jedna z foriem obmedzenia osobnej slobody / P. Príbelský // Justičná revue. – 2002. – Č. 2. – S. 156.
12. Maďar M. Možnosti nahradenie väzby podľa vnútroštátnej a medzinárodnej právnej úpravy / M. Maďar // Bulletin slovenskej advokácie. – 2007.
13. Gomien D. Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach / D. Gomien. – Bratislava : Academia Istropolitana, 1999. – 160 s.

JUDr. Rastislav Urbáni, LL.M.
advokát so sídlom v Banskej Bystrici,
externý doktorand
Právnická fakulta UMB Banská Bystrica
Slovenská republika